

Stab & Medlemsdialog

Energiföretagen analys av regeringens lagrådsremiss ”Genomförande av elmarknadsdirektivet när det gäller nätverksamhet”

Energiföretagen har i en initial övergripande analys av lagrådsremissen granskat följande områden:

- **Elnätsverksamhetens systemansvar**

Det kan konstateras att regeringen i förslaget menar att det saknas behov för att anpassa svensk ellag till direktivets skrivningar om systemansvar för distributionssystem.

Däremot inför man den helt nya benämningen Distributionsnätsföretag som synonym till just direktivets Systemansvarig för distributionssystem (DSO). Vår bedömning är att man valt en linje som ger minsta möjliga ändringar i lagen. Man har således inte gjort en djupare analys av hur förutsättningarna för drift och planering av distributionsnäten förändras i och med energiomställningen, elektrifieringen, totalförsvarsatsningen, de detaljerade koder och kommissionsriktlinjer som redan trätt ikraft samt, inte minst, nätkapacitetsbristen ihop med nedlagd lokal produktion. Det rymms många strategiska frågor i denna nya situation, vilket remissvaren understryker, och det är märkligt att detta inte utretts och analyserats mer än som nu gjorts.

Ovanstående innebär att lokalnät och regionnät kommer att benämnas Distributionsnätsföretag och räknas som DSO:er även om begreppet systemansvarig (DSO) inte förs in i ellagen. Det betyder i grunden att Distributionsnätsföretag träffas av samtliga arbetsuppgifter för en DSO som anges i direktivet. Det finns möjligheter till vissa undantag och dessa delar behöver fortsatt analys.

- **Renodlingen av nätverksamheten**

Lagförslagets huvudregel innebär ett förbud för distributionsnätsföretag att bedriva annan verksamhet än nätverksamhet. Det innebär en stor förändring i förhållande till vad hittills gällt som kommer att medföra att många distributionsnätsföretag behöver göra en översyn av sin verksamhet.

Det finns dock undantag från huvudregeln. Distributionsnätsföretag får utöver nätverksamhet även:

- förvalta eller driva andra nät än elnät,
- producera el om produktionen sker tillfälligt för att ersätta utebliven el vid elavbrott, samt
- reparera och underhålla ett annat företags nät.

Exempel på andra nät som distributionsnätsföretag får förvalta eller driva är enligt lagrådsremissen fjärrvärme- och gasnät, fibernät för bredbandsuppkoppling samt vatten- och avloppsnät. Det framgår vidare att möjligheten att reparera och underhålla annat företags nät avser såväl elnät som andra nät som distributionsnätsföretag får förvalta och driva.

Det införs en möjlighet att genom föreskrifter precisera vad som är tillåten verksamhet. Vidare kommer Ei att i det enskilda fallet få bevilja dispens från förbudet, om ett distributionsnätsföretag behöver bedriva annan verksamhet än nätverksamhet för att kunna fullgöra sina skyldigheter enligt ellagen eller andra föreskrifter som genomför elmarknadsdirektivet eller enligt EU:s elmarknadsförordning. I vilka konkreta situationer en dispens skulle kunna komma i fråga är just nu svårt att urskilja.

Under remissförfarandet framfördes att det även borde vara tillåtet för distributionsnätsföretag att utföra drifts-, administrations- och stödtjänster åt en annan juridisk person som bedriver nätverksamhet. Enligt lagrådsremissen får sådana tjänster tillhandahållas av distributionsnätsföretaget "endast i den utsträckning tjänsterna kan anses ingå i den verksamhet som nätföretaget får bedriva i övrigt". Vad detta innebär är svårtolkat.

▪ Stödtjänster

Med stödtjänster avses en tjänst som behövs för driften av ett distributionsnätsföretags elnät med undantag för hantering av överbelastning. Stödtjänster ska kunna utgöras av flexibilitetsprodukter vilket innebär att många flexibilitetsprodukter blir klassade som stödtjänster (flexibilitetsprodukter som används för hantering av överbelastning dvs nätkapacitet kommer inte klassas som stödtjänster).

Med en icke frekvensrelaterad stödtjänst avses en stödtjänst som används för spänningsreglering i stationärt tillstånd, snabba inmatningar av reaktiv effekt, tröghet för upprätthållande av stabiliteten i lokalnät, kortslutningsström samt förmåga till dödnätsstart och till ödrift.

Icke frekvensrelaterade stödtjänster måste anskaffas på ett marknadsbaserat sätt. Som huvudregel gäller lagen om offentlig upphandling inom försörjningssektorn (LUF). När denna inte är tillämplig skall ändå dessa stödtjänster upphandlas på ett öppet, icke-diskriminerande och marknadsorienterat sätt. Det finns inget hinder mot att utföra de nödvändiga tjänsterna i egen regi. Ei kan bevilja undantag i enskilda fall om inspektionen finner att ett marknadsbaserat tillhandahållande är ekonomiskt ineffektivt.

Det införs möjlighet att genom föreskrifter bestämma

- hur ett distributionsnätsföretag ska ta fram och utforma riktlinjer för att anskaffa stödtjänster
- vilka krav som ska vara godkända för att Ei ska godkänna specifikationer och marknadsprodukter
- vilka tekniska villkor i övrigt som ett distributionsnätsföretag får ställa ifråga om stödtjänster

Ett distributionsnätsföretag får inte ingå avtal om stödtjänster innan Ei har godkänt de metoder som använts för att utforma avtalen. För Sveriges del

kommer Svenska kraftnät att ta fram sådana specifikationer och marknadsprodukter och överlämna dem till Ei för godkännande.

- **Flexibilitetstjänster**

Nätföretagens användning av flexibilitetstjänster

I elmarknadsdirektivet finns krav på incitament för användning av flexibilitet i distributionsnät. Det finns också reglerat hur distributionsnätsföretag ska anskaffa flexibilitetstjänster. Flexibilitetstjänster finns inte definierat men direktivtexten gör gällande att sådana tjänster ska förbättra effektiviteten i driften och utvecklingen av nätet, bl.a. hantering av överbelastning. Regeringens förslag innehåller heller ingen definition av flexibilitetstjänster däremot lämnas till regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer att meddela föreskrifter som ska precisera vilka krav som ska vara uppfyllda för att flexibilitetstjänster ska anses förbättra effektiviteten i nätverksamheten.

Vidare ska föreskrifter utformas om skyldighet för ett distributionsnätsföretag att ta fram specifikationer för de flexibilitetstjänster som företaget anskaffar och standardiserade marknadsprodukter för sådana tjänster.

Distributionsnätsföretagen ska lämna dessa specifikationer och marknadsprodukter till Ei för godkännande och därefter offentliggöra en förteckning över marknadsprodukterna. Det ska även i föreskrifter anges vilka krav som specifikationerna och marknadsprodukterna ska uppfylla.

Incitament i intäktsreglering

När intäktsramen bestäms ska hänsyn tas till i vilken utsträckning flexibilitetstjänster används och förbättrar effektiviteten i nätverksamheten. Bedömningen ska få öka eller minska intäktsramen. Sistnämnda skall bara gälla om distributionsnätsföretaget inte lever upp till en viss nivå.

Utöver vad som framgår av lagrådsremissen har SWECO, på uppdrag av Ei; gjort en studie över hur ett sådant incitament skulle kunna utformas. Studien som överlämnades till Ei i december 2021 innehåller bl a fyra olika förslag på utformning av incitament.

1. Utveckla incitament för effektivt nätutnyttjande
2. Rimliga kostnader för flexibilitetstjänster ska utgöra en löpande opåverkbar kostnad
3. Incitamentsbelopp beräknas på rimliga kostnader för "effektiv flexibilitet"
4. Innovationsincitament för att stödja utveckling av nya flexibilitetslösningar.

Förslagen kan kombineras. Ei bearbetar förslagen vidare och beslutar därefter om hur incitamenten kommer att se ut.

- **Nätutvecklingsplaner**

Utgångspunkten enligt regeringens förslag är att alla distributionsnätsföretag vartannat år ska ta fram en plan för hur nätverksamheten ska utvecklas (nätutvecklingsplan), offentliggöra planen och ge in den till nätmyndigheten.

Nätutvecklingsplanernas innehåll och hantering kommer att regleras i föreskrifter från antingen regering eller myndighet som regeringen bestämmer.

Föreskrifterna kan även komma att innehålla krav om andra uppgifter som ska offentliggöras tillsammans med planen.

Grundregeln är att alla distributionsnätsföretag ska ta fram en plan. Samtidigt öppnar man i förslaget upp för ett möjligt framtida undantag från denna regel för små nätföretag. Dessa eventuella undantag ska också regleras i föreskrift.

- **Ägande av laddpunkter och energilagring**

Lagförslaget bygger på huvudprincipen att distributionsnätsföretag inte ska tillåtas äga laddpunkter och/eller energilagring.

För laddpunkter medges dock undantag om dessa uteslutande används för distributionsnätsföretagets eget bruk. Dessutom ser man att det kan finnas skäl att undanta distributionsnätsföretag från förbudet om det exempelvis saknas alternativ eller i glesbefolkade delar av landet. Därmed ges regeringen möjlighet att meddela föreskrifter om att Ei får bevilja dispens i det enskilda fallet. Sistnämnda är en öppning jämfört mot Eis förslag som inte innehöll dispens i enskilda fall.

Avseende energilagring har regeringen endast infört möjlighet för Ei att bevilja dispens i enskilda fall från förbudet. Detta tolkar vi som en inskränkning mot tidigare förslag från Ei som gav en generell möjlighet till undantag för integrerade nätkomponenter.

I den förklarande texten till lagtexten är det emellertid tvetydigt vad regeringen avsett att åstadkomma. Å ena sidan anges att Sverige bör använda de möjligheter till undantag som anges i direktivet men att dessa undantag inte behöver anges i lag utan snarare formuleras i föreskrifter för att snabbare kunna göra eventuella justeringar. Å andra sidan anges att Ei endast ska få bevilja dispens i *enskilda* fall från förbudet vilket skulle omöjliggöra för *generella undantag* som Ei:s tidigare förslag möjliggjorde.

Avseende kostnadstäckning för eventuell utfasning av energilagransanläggning som ägs av distributionsnätsföretag bedömer regeringen att det inte krävs något särskilt förtydligande i lagtexten. Det framgår redan i lagen att intäktsramen ska beakta hur investeringen ska behandlas vid beräkningen av kapitalbasen – en tillgång (inklusive energilagransanläggningar) som inte behövs för att bedriva verksamheten ska anses ingå i kapitalbasen, om det skulle vara oskäligt mot nätföretaget att bortse från tillgången (5 kap. 7 § andra stycket ellagen).

- **Mikroproduktion¹**

Lagförslaget innebär att en mikroproducent inte ska behöva betala någon överföringsavgift för inmatningen. Det innebär att tidigare krav om att det endast gäller vid nettoanvändning under ett kalenderår tas bort.

Dessutom får inte någon engångsavgift tas ut för anslutningen av en mikroproduktionsanläggning om den ansluts där en anläggning för användning av el redan är ansluten och om produktionen ansluts med en effekt som inte överstiger uttagsabonnemangets effekt.

Regeringens lagförslag överensstämmer med Ei:s förslag till ändringar.

¹ Säkringsabonnemang om max 63A och producerar el vars inmatning är högst 43,5 kW

- **Anslutningsskyldighet**

Lagrådsremissen anger att en nätkoncessionshavare ska få göra avsteg från anslutningsskyldigheten med hänvisning till att det saknas ledig kapacitet "endast om det inte finns förutsättningar att åtgärda kapacitetsbristen på ett sätt som är samhällsekonomiskt motiverat utan att förstärka ledningen eller ledningsnätet".

Formuleringen i lagrådsremissen är inte identisk med Ei:s förslag. Det är oklart vilken betydelseskilnad som är avsedd. Enligt regeringen är det i första hand upp till nätkoncessionshavaren att ta ställning till vad som är samhällsekonomiskt motiverat. Dock uttalas att en åtgärd som är billigare per kilowattimme än kundernas värdering av icke-levererad energi i vart fall som en utgångspunkt kan anses vara samhällsekonomiskt motiverad samt att i den utsträckning det krävs ytterligare vägledning så kan sådan utvecklas genom Ei:s praxis i prövningsärenden. Som huvudregel föreslås kostnaden slås ut på kundkollektivet genom överföringsavgifter. Energiföretagen befarar i likhet med Svenska kraftnät att en bedömning av vad som är samhällsekonomiskt motiverat utifrån kundernas värdering av icke-levererad energi kan bli mycket kostsam.

Beträffande anläggningar för produktion av förnybar el vars inmatning kan ske med en effekt om högst 43,5 kilowatt införs ett nytt krav för att få göra avsteg från anslutningsskyldigheten. Det får ske endast om företaget underrättar den som begär anslutning om detta och underrättelsen lämnas inom en månad från det att företaget har tagit emot begäran. Regeringens lagförslag överensstämmer i denna del med Ei:s förslag.

- **Samredovisning**

I likhet med nätkoncessionsutredningen så föreslås i lagrådsremissen att Ei ska besluta att distributionsföretagens lokalnät ska redovisas samlat, om inte områdena sammantagna utgör en olämplig enhet.

Det som skiljer från dagens lagstiftning är att begreppet geografisk närhet tas bort.

- **Nätföretagens fakturor**

Regeringen anser inte att det finns skäl till att i ellagen föra in detaljerade krav om fakturans innehåll och utformning. Därmed har man endast angett att elnätsfakturan till elanvändare ska vara tydlig och kunna erbjudas i elektronisk form. Dessutom ska distributionsnätsföretaget ge den elanvändare som begär det en förklaring till hur fakturan har upprättats.

Det lämnas till regering eller den myndighet som regeringen bestämmer att meddela föreskrifter om vilken information som elnätsföretagets faktura ska innehålla och hur den ska utformas.

Avseende definitionen av elanvändare har regeringen gått på Ei:s tolkning att det omfattar alla kundkategorier och inte endast konsument.

Vidare anser regeringen inte att det är "nödvändigt att reglera nätföretagens debitering med grund i använd effekt". Här skiljer sig regeringens förslag från Ei:s såtillvida att man valt att exkludera det tidigare förslaget om att distributionsnätsföretaget ska debitera elanvändarna utifrån uppmätta värden minst en gång per kvartal och istället behållit distributionsnätsföretagets möjlighet till att ta ut förskottsbetalning på längre perioder än tre månader.

- **Undantag från funktionskrav (24tim krav)**

Regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer ska få meddela föreskrifter om undantag från funktionskravet på el. Det gäller både i skärpande och mildrande riktning.

- **Standardiserade rutiner för anslutning av energilagringsanläggningar**

Precis som för elproduktionsanläggningar införs nu krav på att ha standardiserade rutiner för anslutning av energilagringsanläggningar. Energilager berörs redan i alla anslutningshandböckerna (ALP, AMP och ASP) så i det avseendet finns en förberedelse för förslaget.

Motsvarande förslag fanns inte med i förslaget från EI och Rfg (koden för anslutning av generatorer) är ännu inte uppdaterad.

Ikraftträdande och övergångsbestämmelser

Regeringen anser att det är angeläget att lagändringarna träder i kraft så snart som möjligt då Sverige redan är försenat med genomförandet av direktiven. EU kommissionen har med anledning av förseningen inlett ett överträdelseärende mot Sverige. Därmed föreslås lagändringarna träda ikraft redan den 1 juli 2022.

Regeringen har dock medgett undantag och övergångsregler för vissa lagkrav:

- **Stödtjänster:** Den nya förhandsprövningen av avtal om stödtjänster ska inte tillämpas på sådana avtal om stödtjänster som distributionsnätsföretag ingår före den 1 januari 2023, eller som distributionsnätsföretaget ingår under tiden från det att en ansökan om metodprövning lämnas in till Ei till dess att myndigheten har meddelat beslut i ärendet, om ansökan lämnas in före utgången av augusti 2022. Anledningen till undantagen är att distributionsnätsföretagen inte kan ingå avtal om icke-frekvensrelaterade stödtjänster förrän Ei godkännt de metoder som använts för att utforma avtalen. Dels kommer Ei behöva tid efter ikraftträdandet för att pröva ansökningar om godkännande, dels bör avtal som distributionsnätsföretaget har ingått före ikraftträdandet inte bli ogiltiga.
- **Avgränsning av nätverksamhet:** Regeringen tillåter en övergångsperiod för distributionsnätsföretag att bedriva nuvarande verksamhet till och med den 31 december 2023. På så vis ges distributionsnätsföretagen möjlighet att kunna avveckla eller avyttra verksamhet som inte inkluderas i nätverksamhet.
- **Laddinfrastruktur för elfordon:** Regeringen bedömer att ett distributionsnätsföretag som äger laddningspunkter behöver en övergångsperiod för att avyttra eller avveckla anläggningarna. Därmed medges att distributionsnätsföretag som äger laddningspunkter vid ikraftträdandet ska få inneha, utveckla och driva laddningspunkten annat än för eget bruk till och med den 31 december 2023.
- **Incitament för flexibilitetstjänster:** Regeringen anser inte att ändringarna i intäktsramen avseende att hänsyn ska tas till i vilken utsträckning flexibilitetstjänster används och förbättrar effektiviteten i verksamheten ska påverka intäktsramar som har bestämts före ikraftträdandet. I fråga om en sådan intäktsram bör alltså äldre bestämmelser tillämpas.

Fortsatt arbete inom Regeringskansliet

Lagrådsremissen har gått till Lagrådet, som granskar att förslaget inte strider mot någon lag. Därefter bearbetar regeringen förslaget och lämnar det sedan som en proposition till riksdagen. Regeringen har dessutom flaggat för ytterligare en lagrådsremiss under året avseende övriga områden som inte tagits upp i denna remiss såsom konsumentskydd, aggregering och energigemenskaper.

Fortsatt arbete för Ei

Regeringen har valt att hålla lagtexten övergripande och lämna detaljer till kommande föreskrifter. Många av föreskrifterna föreslås tas fram av Ei. När föreskriftsarbetet startas upp kommer branschen att beredas plats för att delta. Föreskrifterna kommer inte att hinna bli klara till den 1 juli 2022.

Fortsatt arbete inom Energiföretagen

Energiföretagen kommer fortsatt att analysera lagrådsremiss och proposition med hjälp av medlemsföretagen. Vidare för vi dialog med Ei om kommande föreskriftsarbete. Dessutom planerar vi för att genomföra webinarier, med början under våren, med generell information om regeringens föreslagna lagändringar samt, när lagstiftningen väl är på plats, mer ingående utbildningstillfällen kring olika delar av lagstiftningen.